

**Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä  
siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ-  
tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunta on 5 päivänä marraskuuta 1991 lähettänyt puolustusvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 149 siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta.

Valiokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti saanut esityksestä työasiainvaliokunnan lausunnon, joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Tässä yhteydessä valiokunta on päättänyt ottaa käsiteltäväksi myös eduskunnan 28 päivänä marraskuuta 1991 valiokuntaan lähettämän ed. Mäkelän ym. lakialoitteen n:o 101 siviilipalveluslaiksi.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina puolustusministeri Elisabeth Rehn ja hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Matti Pukkio ja nuorempi hallitussihteeri Eeva-Liisa Hiltunen työministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Matti Lahti oikeusministeriöstä, vanhempi budjettisihteeri Rauno Lämsä valtiovarainministeriöstä, ylitarkastaja Timo Luoma-aho opetusministeriöstä, osastopäällikkö Juhani Uusitalo ja toimistopäällikkö Juhani Seppä sisäasiainministeriöstä, vs. ylitarkastaja Pekka Viljanen sosiaali- ja terveysministeriöstä, lähetystöneuvos Marcus Laurent ulkoasiainministeriöstä, hallitusneuvos Riitta Rainio ympäristöministeriöstä, tietosuojavaltuutettu Anna-Riitta Wallin tietosuojavaltuutetun toimistosta, ylitarkastaja Lauri Liusvaara opetushallituksesta, lakimies Hannu Saari sosiaali- ja terveyshallituksesta, varatuomari Kalervo Artema pääesikunnasta, opettaja Paula Savolainen Jyväskylän Ammatillisesta Aikuis-koulutuskeskuksesta, johtaja Aimo Myllylä Vankeinhoidon koulutuskeskuksesta, vanhempi opettaja Ilpo Helismaa Pelastushallinnon koulutuskeskuksesta, apulaisosastopäällikkö Kyösti Virtanen Suomen Kaupunkiliitosta, suunnittelu-sihteeri Jaakko Meller Suomen Kunnallisliitos-

ta, jaostopäällikkö Erik Nylund Finlands svenska kommunförbundista, kirkkoneuvos Pertti Mäkeläinen kirkkohallituksesta, puheenjohtaja Anders Laurén ja oikeusturvatyöryhmän puheenjohtaja John Rosenback Suomen Varusmiesliitosta, johtokunnan jäsen Veikko Leinonen Jehovan todistajista, Thomas Hackman Aseistakieltäytyjäliitosta, varapuheenjohtaja Ari Kantor Amnesty International Suomen osasto ry:stä, toiminnanjohtaja Folke Sundman Kehitysyhteistyön Palvelukeskus ry:stä, tiedotussihteeri Terho Poutanen Suomen Luonnonsuojeluliitosta, maanmittausinsinööri Veikko Pihlajamäki sekä OTL (väit.) Martin Scheinin.

### Hallituksen esitys

Hallitusmuodossa on säännös maanpuolustusvelvollisuudesta. Sen mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustamisessa tai sitä avustamaan.

Asevelvollisuuslaissa (452/50) on säädetty asevelvollisuudesta, joka koskee jokaista Suomen kansalaista. Aseetonta palvelusta ja siviilipalvelusta koskee laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta (132/69). Sitä on muutettu väliaikaisesti vuonna 1985 annetulla lailla (647/85), jäljempänä väliaikaislaki, joka on voimassa vuosina 1987—91. Tarkoituksena on, että aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annettu laki korvataan vuoden 1992 alusta hallituksen esityksen ensimmäiseen lakiehdotukseen sisältyvällä pysyvällä siviilipalveluslailla.

Hallituksen esityksen mukaan ne, joita vakuumukseen perustuvat vakavat omantunnonsoydet estävät suorittamasta asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, voisivat rauhan aikana sen asemesta korvaavana palveluksena suorittaa siviilipalvelusta. Myös siviilipalvelus perustuisi hallitusmuodon 75 §:n 1 momentin säännökseen maan-

puolustusvelvollisuudesta. Siviilipalveluksen tavoitteena olisi yleinen kansalaiskasvatus ja sisältonä yhteiskunnalle hyödyllinen työ.

Aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain pysyvien, vuoteen 1987 sovellettavina olleiden säännösten mukaan asevelvollisen tulee tehdä sotilasviranomaisille ilmoitus omantunnonsyistä, jotka estävät suorittamasta aseellista palvelusta, ja esittää ilmoituksensa tueksi selvitys vakaumuksensa todellisuudesta. Määräyksen siviilipalvelukseen antaa asevelvollisten tutkijalautakunta. Siviilipalvelusaika on tämän pysyvän lain mukaan 360 päivää.

Väliaikaislailla siviilipalveluksen pituudeksi säädettiin 480 päivää ja vakaumuksen tutkimisesta luovuttiin. Tätä perusteltiin siten, että vakaumus mitataan pitemmällä palvelusajalla. Vapauttaminen edellyttää kirjallista hakemusta. Hakemuksen tulee sisältää ilmoitus uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvista vakavista omantunnonsyistä, jotka estävät asevelvollisuuden suorittamisen aseellisenä ja aseettomana palveluksena.

Hallituksen tämänkertaisessa esityksessä siviilipalvelusajaksi ehdotetaan 395 päivää. Se olisi 85 päivää lyhyempi kuin nykyinen siviilipalvelusaika. Toisin kuin voimassa olevissa säännöksissä, siviilipalvelusvelvollisuuden perusteeksi ei enää edellytettäisi joko uskonnollista tai eettistä vakaumusta. Vakavien omantunnonsyiden edellytettäisiin kuitenkin edelleen perustuvan vakaumukseen, joka otettaisiin huomioon myös siviilipalvelusvelvollisen palvelusta järjestettäessä. Siviilipalvelusmiehillä ei olisi kertausharjoituksia vastaavaa palvelusta. Varusmiespalveluksensa suorittaneilla siviilipalvelukseen hakeutuneilla olisi tietyin edellytyksin velvollisuus osallistua täydennyspalvelukseen.

Väliaikaislain mukaan siviilipalvelukseen sisältyy lähinnä pelastushallinnon alaan ja sosiaali- ja terveyshallinnon ensiapualaan liittyvä koulutus sekä siihen liittyvä käytännön harjoittelu ja työskentely. Hallituksen esityksessä siviilipalveluksen suorittaminen laajennettaisiin nykyisten palveluspaikkojen lisäksi muun muassa kirkon tehtäviin ja eräisiin yleishyödyllisiin yksityisoikeudellisiin yhteisöihin.

Esityksen tarkoituksena on luoda perusta siviilipalveluksen kehittämiseksi itsenäisenä palvelumuotona. Siviilipalvelukseen liittyvät asiat keskitettäisiin työministeriöön. Siviilipalvelusorganisaatioon kuuluisivat myös hallintoa hoitavat ja koulutusta antavat siviilipalveluskeskukset.

Esityksen mukaan vankeusrangaistus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vastaisi puolta jäljellä olevasta palvelusajasta. Täydennyspalveluksesta kieltäytymisestä voitaisiin tuomita sakkorangaistus.

Siviilipalveluslakiehdotukseen liittyen ehdotetaan hallituksen esitykseen sisältyvässä toisessa lakiehdotuksessa muutettavaksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annettua lakia. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että lakia sovellettaisiin myös siviilipalvelusvelvollisuutta suorittaaviin.

Koska siviilipalveluslaki koskee vain siviilipalvelusta, samanaikaisesti tämän esityksen kanssa on annettu esitys asevelvollisuuslain muuttamisesta, jossa aseetonta palvelusta koskevat säännökset on ehdotettu otettaviksi asevelvollisuuslakiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 1992 alusta.

### Käsitelty aloite

Lakialoite n:o 101 on tarkoitettu rinnakkaislakialoitteeksi hallituksen esitykselle siviilipalveluslaiksi.

Lakialoitteessa katsotaan, että hallituksen esitys siviilipalveluslaiksi merkitsisi siviilipalveluksen muodostumista kohtuuttomasti helpommaksi vaihtoehdoksi kuin asevelvollisuuden normaali suorittaminen. Korvaavan palvelun tulisi olla kokonaisrasittavuudeltaan vähintäänkin asevelvollisuutta vastaava.

Siviilipalvelusajaksi lakialoitteessa esitetään 480 päivää ja täydennyspalvelusajaksi 75 päivää.

### Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja puoltaa niiden hyväksymistä. Valiokunta katsoo, että väliaikaislain korvaaminen pysyvällä siviilipalveluslailla ja aseetonta palvelusta koskevien määräysten samanaikainen sisällyttäminen asevelvollisuuslakiin ovat perusteltuja toimenpiteitä, jotka omalta osaltaan selkiyttävät työnjakoa työministeriön ja puolustusministeriön välillä. Valiokunta ehdottaa saamansa selvityksen perusteella hallituksen esityksen ensimmäiseen lakiehdotukseen kuitenkin eräitä muutoksia.

Nyt voimassa olevassa väliaikaislaissa edellytetään, että asevelvollisella on uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnonsyyt, jotka estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuttaan aseellisessa palveluksessa. Viitaten liitteenä olevaan työasiainvaliokunnan lausuntoon valiokunta katsoo olevan perusteltua edelleen edellyttää, että asevelvollisella on joko uskonnollinen tai eettinen vakamus. Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 1 §:ään tehtäisiin tätä tarkoittava muutos.

Valiokunta pitää siviilipalveluslakiin ehdotettua siviilipalvelushakemuksen käsittelymenettelyä tarpeettoman monimutkaisena. Samalla tavalla käsittelytoimivalta hajaantuu usealle eri viranomaiselle tilanteessa, jossa siviilipalvelusvelvollinen haluaa siirtyä asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen. Valiokunta ehdottaa hakemusten käsittelyä selkiytettäväksi siten, että päätöksen siviilipalvelukseen hyväksymisestä tekisi kutsunnassa kutsuntalautakunta ja sen jälkeen vain sotilaspiirin päällikkö. Siviilipalvelushakemuksen voisi jättää kutsuntojen jälkeen myös työministeriölle, jonka tulisi hallintomenettelylain mukaisesti toimittaa se päätöstä varten sotilaspiirin päällikölle. Vastaavasti siviilipalvelusvelvollisen hakiessa varusmiespalvelukseen hänen hakemuksensa käsittelee työministeriö; hallituksen esityksen mukaan päätöksen voisi työministeriön ohella vaihtoehtoisesti tehdä sotilaspiirin päällikkö.

Valiokunta toteaa, että vaikka kielteisen päätöksen tekeminen siviilipalvelushakemukseen onkin asiallisesti lähes poissuljettu, muutoksenhakumenettelyn tulisi olla selkeä. Valiokunta ehdottaa uutta 52 §:ää, jossa olisi säädetty muutoksenhausta kutsuntalautakunnan tai sotilaspiirin päällikön päätökseen.

Työministeriöstä saamansa selvityksen perusteella valiokunta on kirjannut siviilipalveluslakiin tarkentavan säännöksen palveluspaikoista. Lakiehdotuksen 23 §:ään tekemillään muutoksilla valiokunta on käsitteellisesti selkiyttänyt siviilipalveluksen päättymistä tai keskeytymistä kos-

kevia säännöksiä ja muuttanut pykälän otsikon vastaamaan paremmin sen sisältöä. Valiokunta toteaa, että siviilipalvelus päättyy viimeistään sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta. Lakiehdotuksen 29 §:ää tulisi täsmentää siten, ettei häntä voida päästää ehdonalaiseen vapauteen tuon ajankohdan jälkeen, koska hänen ei ole mahdollista enää suorittaa palvelusvelvollisuuttaan.

Valiokunta on niin ikään työministeriöstä saamansa selvityksen perusteella lisännyt lakiehdotuksen 28 §:n 1 momenttiin kiellon tuomita siviilipalvelusrikoksesta yhdyskuntapalvelua. Yhdyskuntapalvelun lyhyiden vuoksi siitä voisi tulla selvä kiertotie siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamiseksi laissa tarkoitettulla tavalla.

Vakaumuksen vaihtumisella keinottelun estämiseksi lakiehdotuksen 59 §:n 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, että annettua määräystä siviilipalvelukseen tulee noudattaa, kunnes hakemuksen perusteella toisin päätetään.

Koska siviilipalveluslakiehdotuksesta ei hallituksen esittämässä muodossa ilmene niiden reservin kertausharjoituksiin kutsuttujen asevelvollisten asema, jotka ennen lain voimaantuloa ovat tehneet hakemuksen kertausharjoituksia korvaavaan palvelukseen, valiokunta ehdottaa voimaantulo- ja siirtymäsäännöksiin näitä koskevaa lisäystä.

Hallituksen esitykseen sisältyvään toiseen lakiehdotukseen valiokunnalla ei ole huomauttamista.

Käsittelemänsä lakialoitteen suhteen valiokunta on asettunut kielteiselle kannalle.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

*että hallituksen esitykseen sisältyvä 2. lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja*

*että hallituksen esitykseen sisältyvä 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

## 1.

**Siviilipalveluslaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

## 1 luku

**Yleiset säännökset**

## 1 §

*Siviilipalvelusvelvollisuus*

Asevelvollinen, joka vakuuttaa *uskonnolliseen tai eettiseen* vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnonsyiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (452/50) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

## 2—5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 2 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen**

## 6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 7 §

*Siviilipalvelushakemuksen käsittely*

Hakemus on käsiteltävä viipymättä. Kutsuntalautakunnan (*poist.*) tai sotilaspiirin päällikön on hyväksyttävä hakemus, jos se täyttää 6 §:ssä asetetut vaatimukset. Joukko-osaston komentajan on toimitettava hänelle annettu hakemus hyväksymistä varten sotilaspiirin päällikölle.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Kutsuntalautakunnan tai sotilaspiirin päällikön on viipymättä ilmoitettava työministeriölle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. (*Poist.*)

## 8 ja 9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 3 luku

**Vapauttaminen, lykkäys ja lomat siviilipalveluksen suorittamisesta**

## 10—14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 4 luku

**Siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen**

## 15 §

*Palveluspaikat*

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

*Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna yhteisönä ei kuitenkaan pidetä puoluekisteriin merkittyjä puolueita eikä työntekijä- tai työnantajajoukkoja ajavia yhteisöjä eikä yhteisöjä, joiden pääasiallisena tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen yhteisölle tai sen toimintaan osallisille. (Uusi)*

(3 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

## 16—22 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 23 §

**Siviilipalveluksen päättymisen tai keskeytyminen**

(1 mom. *poist.*)

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

*Jollei siitä, mitä 1 momentin 1—8 kohdassa on säädetty, muuta johdu, siviilipalvelus päättyy sen vuoden lopussa, jona palvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta. (Uusi)*

## 5 luku

**Kurinpito**

24 ja 25 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 6 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen**

26 ja 27 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

28 §

*Siviilipalvelusrikosta koskevat poikkeussäännökset*

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta saa tuomita yhdyskuntapalvelua. Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen vain 29 §:ssä säädetyn edellytyksin.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

29 §

*Ehdonalainen vapaus*

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän ilmoittaa haluavansa ja voi suorittaa hänelle osoitetussa palveluspaikassa asianmukaisesti loppuun jäljellä olevan siviilipalveluksen.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

30—36 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 7 luku

**Täydennyspalvelus varusmiespalveluksen suorittaneelle**

37—44 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 8 luku

**Rekisterit ja tietosuojat**

45—51 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 9 luku

**Muutoksenhaku**52 § (*Uusi*)*Muutoksenhaku kutsunta -  
lautakunnan tai sotilaspiirin  
päällikön päätökseen*

*Muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai sotilaspiirin päällikön 7 §:ssä tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen on voimassa, mitä asevelvollisuuslaissa on säädetty muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai sotilaspiirin päällikön asevelvollisuusasiassa tekemän päätöksen johdosta.*

53—56 §

(Kuten hallituksen esityksen 52—55 §)

57 (56) §

*Valituskielto*

Edellä 10 §:n 1 momentissa sekä 53 ja 54 §:ssä tarkoitettuihin työministeriön päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.

58 (57) §

*Muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain soveltaminen*

Sen lisäksi, mitä 53—57 §:ssä säädetään, sovelletaan muutoksenhausta hallintoasioissa annettua lakia.

## 10 luku

**Erityisiä säännöksiä**

59 (58) §

*Siirtyminen asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen*

Siviilipalvelusvelvollisen, joka haluaa suorittaa asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, on

haettava tätä kirjallisesti työministeriöltä (*poist.*). Hakemus on viipymättä hyväksyttävä, jos siinä ilmoitetaan, ettei 1 §:ssä tarkoitettu vakaumus enää estä asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamista. Hakemusta ei saa tehdä enää siviilipalveluksen alettua.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on tehty siviilipalvelusvelvollisen saatua määräyksen siviilipalvelukseen, määräys on peruutettava. *Siviilipalvelukseen annettua määräystä on kuitenkin noudatettava, kunnes hakemuksen perusteella toisin päätetään.*

Työministeriön (*poist.*) on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä sotilaspiirin päällikölle.

#### 60 §

(Kuten hallituksen esityksen 59 §)

#### 61 (60) §

*Palvelusaika siirryttäessä varusmiespalveluksesta siviilipalvelukseen*

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos palvelus 60 §:n 1 momentin mukaan jatkuu keskeytymättä, siviilipalvelusajan laskeaan alkavan hakemuksen hyväksymisestä, hyväksymispäivä mukaan lukien.

#### 62—65 §

(Kuten hallituksen esityksen 61—64 §)

#### 11 luku

#### **Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

#### 66 ja 67 §

(Kuten hallituksen esityksen 65 ja 66 §)

#### 68 (67) §

*Lain soveltaminen aikaisemman lain nojalla siviilipalvelukseen ja kertausharjoituksia korvaavaan palvelukseen määrättyyn*

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

*Ennen tämän lain voimaantuloa tehty hakemus kertausharjoituksia korvaavaan palvelukseen on voimassa myös tämän lain voimaantulon jälkeen, ja hakemuksen tekijä voidaan määrätä täydennyspalvelukseen niin kuin 37 §:n 1 momentissa on säädetty. (Uusi)*

#### 69 ja 70 §

(Kuten hallituksen esityksen 68 ja 69 §)

Samalla valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 1991

*että lakialoitteeseen n:o 101 sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.*

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, varapuheenjohtaja Laakso, jäsenet von Bell, Kasurinen, Korva, Lahtinen (osittain), Laivo-

ranta, Lindqvist (osittain), A. Ojala, Pykäläinen (osittain), Rauramo, Rimmi, Seivästö, Westerland ja Vihriälä sekä varajäsenet Mäkelä (osittain) ja Saapunki.

## Vastalauseita

## I

Hallituksen esitys siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta ei merkitse vielääkään siviilipalvelusmiesten yhdenvertaista kohtelua aseellista varusmiespalvelua suorittaviin nähden. Esityksen myönteisenä piirteenä on tavoite kehittää siviilipalvelua itsenäisenä palvelumuotona, samoin siviilipalvelusasioiden keskittäminen työministeriöön.

Hallituksen esityksen myönteisiin piirteisiin kuuluu kiistatta myös arvio Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten määräyksistä, jotka sääntelevät omantunnon- ja uskonnonvapautta sekä syrjinnänkieltoa. Perusteluissa mainitaan myös YK:n ja EN:n elinten suositukset siitä, että asestakieltäytyjille järjestettävän vaihtoehtoisen palvelun tulisi olla siviililuonteista ja yleishyödyllistä ja että se ei saisi olla rangaistuksenluonteista.

Puolustusvaliokunta muutti hallituksen esityksen ensimmäisen lakiehdotuksen 1 §:ää niin, että asevelvollisen hakiessa vapautusta varusmiespalvelusta vakaumuksen sisällöksi asetettaisiin laissa jälleen vaatimukseksi hakijalle joko uskonnollinen tai eettinen vakaumus. Tätä muutosta emme voi hyväksyä. Sen sijaan yhdymme hallituksen esityksen perusteluissa tältä osin esitettyyn kantaan, jonka mukaan siviilipalvelusvelvollisuuden perusteeksi ei pitäisi enää edellyttää joko uskonnollista tai eettistä vakaukusta, koska tämä jaottelu on katsottu keinotekoiseksi. Kysymys on ylipäättään kansalaisen oikeudesta noudattaa omaatuntoaan ja siitä, että modernin oikeusvaltion lainsäädännön tulee kunnioittaa tällaista vakaukusta sen sisällöstä riippumatta.

Toinen valiokunnan muutosesitys, johon emme ole voineet yhtyä, koskee ensimmäisen lakiehdotuksen 28 §:n 1 momenttiin laadittua kieltoa tuomita siviilipalvelusrikoksesta yhdyskuntapalvelua. Yhdyskuntapalvelu muodostaa tulevaisuudessa järkevän vaihtoehdon kalliille ja usein yleis- ja erityisestävältä kannalta epätarkoituksenmukaiselle ehdottomalle vankeusrangaistukselle. Siksi olisi epäviisasta rajata vaihtoehtoista yhdyskuntapalvelua myöskään siviilipalveluslain seuraamusjärjestelmän ulkopuolelle.

Viittaamme työasiainvaliokunnan lausuntoon liitettyssä I eriävässä mielipiteessä esitettyihin huomautuksiin seuraavasti:

Käsityksemme mukaan laki olisi nyt tullut kirjoittaa niin, että siviilipalvelusmiesten palvelusaika olisi lyhennetty 360 vuorokauteen, mikä olisi asettanut siviilipalvelusmiesten palvelusajan lähemmäksi varusmiesten palvelusaikaa. Edelleenkin hallituksen esityksen mukaista 395 vuorokauden siviilipalvelusaikaa voidaan arvostella ihmisoikeusnäkökulmasta ja arvioida, että kyseessä on rangaistus oman vakaumuksensa noudattamisesta. Tässä vaiheessa olisi myös ollut aiheellista kytkeä siviilipalvelusmiesten palvelusajan pituus niihin muutoksiin, joita lainsäädännössä toteutetaan varusmiesten palvelusajan pituuteen nähden.

Lakiehdotuksen 1 §:n mukaan asevelvollinen vapautetaan asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta. Näin ollen rauhan ajan siviilipalvelusmiehet voitaisiin määrätä asevelvollisuuslain nojalla aseelliseen palveluun sodan aikana. Asiantuntijakuulemisten perusteella katsomme, että sotilaallisesti koulutamattomien siviilien määräämisen aseellisiin tehtäviin voidaan katsoa loukkaavan Suomen ihmisoikeusvelvoitteita ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sääntöjä. Valiokunnan olisi-kin tullut poistaa lakiehdotuksen 1 §:stä maininta siitä, että asevelvollisen omantunnon syyt voivat painavasti vaikuttaa vain rauhan aikana hänen vapauttamiseensa varusmiespalvelusta. Erityisesti tulisi tässä vaiheessa selvittää se, millaisia rajoituksia Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten määräykset asettavat siviilipalvelusmiesten sodan ajan palvelun sisällölle.

Hallituksen esityksen perusteluissa maanpuolustukseen on katsottu siviilipalveluksessa kuuluvan pyrkimys rauhan edistämiseen, kansainvälinen vastuuntunto, ympäristönsuojelu ja käytännön kansalaisvalmiuksien kehittäminen. Näiden oikeana pidettävien tavoitteiden tulisi mielestämme ilmetä myös siviilipalvelusta toteutettaessa erityisesti siviilipalvelusmiesten koulutusta ja työpalvelupaikkoja järjestettäessä.

Useissa Euroopan maissa on mahdollista suorittaa siviilipalvelus työskentelemällä kehitysmaissa esimerkiksi kaksi vuotta. Edellä esitet-

tyjen siviilipalveluksen yleistavoitteiden kannalta olisi luontevaa mahdollistaa siviilipalvelun suorittaminen myös kehitysaputehtävissä. Esitämme, että mahdollisuudet ottaa Suomessa käyttöön esimerkiksi Tanskan mallin mukainen järjestelmä siviilipalvelun suorittamisesta kehitysyhteistyötehtävissä selvitettäisiin.

Ensimmäisen lakiehdotuksen 15 §:n mukaan siviilipalvelus on mahdollista suorittaa myös kirkon tai yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön palveluksessa. Mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus kirkon tai yleishyödyllisten yhteisöjen palveluksessa helpottaa käsityksemme mukaan merkittävästi yhteiskunnan kannalta hyödyllisten ja siviilipalvelusmiesten vakaumusta kunnioittavien palvelupaikkojen järjestämistä ja on siviilipalvelun sisällöllisten tavoitteiden toteutumisen kannalta tärkeä.

Katsomme, että yhteisöjen ja säätiöiden yleishyödyllisyys tulee voida varmistaa jollakin joustavammalla tavalla kuin edellyttämällä kaikkien yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden luettelamista asetuksessa ja esitämme näin ollen tätä tarkoittavan muutoksen tekemistä ensimmäisen lakiehdotuksen 15 §:ään.

Lisäksi esitämme ensimmäisen lakiehdotuksen 37—44 §:n poistamista, koska mielestämme on täysin epätarkoituksenmukaista luoda kertausharjoituksiin kutsutuille, varusmiespalveluksensa jo suorittaneille, jotka omantunnon syistä hakevat vapautusta kertausharjoituksista, erityinen täydennyspalvelusvelvollisuus. Epätarkoituksenmukaista se on jo senkin vuoksi, että nykyinen kertausharjoituskäytäntö lähtee siitä, että harjoitukseen kutsutun ilmoitusta työesteestä säännönmukaisesti uskotaan ja näin suuri joukko jää saapumatta harjoituksiin vuosittain, koska heillä on ollut työ- tai opiskelueste. Vastaisuudessa siis vain niitä kertausharjoituksiin satunnaisesti valikoituneita "rangaistaisiin" ylimääräisellä täydennyspalveluksella, jotka ilmoittaisivat rehellisesti, etteivät he halua osallistua aseellisiin kertausharjoituksiin. Tämä ei ole mielestämme oikein.

Edellä esitetyn perusteella ehdotamme,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä 2. lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisena ja*

*että 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

## 1.

## Siviilipalveluslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

### 1 luku

#### Yleiset säännökset

##### 1 §

#### *Siviilipalvelusvelvollisuus*

Asevelvollinen, joka vakuuttaa (*poist.*) vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnon-syiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (452/50) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta (*poist.*) ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

### 2 §

#### *Siviilipalveluksen sisältö*

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaalihuolto- tai terveydenhuoltoalalla, opetus- tai kulttuurialalla taikka ympäristönsuojeluun tai rauhan- ja kehitysyhteistyöhön liittyvissä tehtävissä.

### 3 §

#### *Siviilipalvelusaika*

Siviilipalvelusaika on 360 päivää.

## 4 ja 5 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 2 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen**

## 6—9 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 3 luku

**Vapauttaminen, lykkäys ja lomat siviilipalveluksen suorittamisesta**

## 10—14 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 4 luku

**Siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen**

## 15 §

*Palveluspaikat*

Siviilipalvelus suoritetaan:

(1—3 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

4) asetuksella säädettävän suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa, *taikka*

5) valtion tai muun julkisen tai yleishyödyllisen yksityisen yhteisön tai säätiön kehitysyhteistyötehtävissä.

*Edellä 1 momentin 3—5 kohdassa mainittuihin tehtäviin sekä siviilipalvelukseen ulkomaille palvelusvelvollinen voidaan määrätä vain hänen suostuksellaan.*

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

## 16 §

*Siviilipalveluksen järjestäminen*

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

*Siviilipalveluksen suorittamisesta muualla kuin Suomessa säädetään asetuksella.*

## 17—19 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 20 §

*Siviilipalvelusmiehen ylläpito ja etuudet*

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Päivärahaa ei suoriteta niiltä täysiltä vuorokausilta, *joita ei lasketa palvelusajaksi.*

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

## 21—23 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 5 luku

**Kurinpito**

## 24 ja 25 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 6 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomisen**

## 26 §

*Siviilipalvelusrikos*

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta siviilipalvelukseen, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, hänet on tuomittava *siviilipalvelusrikoksesta* vankeuteen ajaksi, joka vastaa *enintään* puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. Vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Vankeutta voidaan tuomita vähemmän kuin rikoslain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetty vähimmäisaika.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

## 27 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 28 §

*Siviilipalvelusrikosta koskevat poikkeussäännökset*

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi (*poist.*). Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suoritettava päästetään ehdonalaiseen vapauteen vain 29 §:ssä säädettyin edellytyksin.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

29—36 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 luku

**Täydennyspalvelus varusmiespalveluksen suorittaneelle**

37—44 §

*(Poist.)*

7 luku (8 luku)

**Rekisterit ja tietosuoja**

37—43 §

(Kuten 45—51 § valiokunnan mietinnössä)

8 luku (9 luku)

**Muutoksenhaku**

44—50 §

(Kuten 52—58 § valiokunnan mietinnössä)

9 luku (10 luku)

**Erityisiä säännöksiä**

51—57 §

(Kuten 59—65 § valiokunnan mietinnössä)

10 luku (11 luku)

**Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

58 ja 59 §

(Kuten 66 ja 67 § valiokunnan mietinnössä)

60 (68) §

*Lain soveltaminen aikaisemman lain nojalla siviilipalvelukseen (poist.) määrättyyn*

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Siviilipalvelusta vähintään 360 päivää suorittanut siviilipalvelusmies vapautuu palveluksesta lain tullessa voimaan ja hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa katsotaan päättyneeksi.

(3 mom. *poist.*)

61 (69) §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

62 (70) §

*Vankeusrangaistusten lyhentäminen*Henkilö, joka on tuomittu ennen tämän lain voimaan tuloa siviilipalveluksen välttämistä tai siviilipalvelusmiehen kuuliaisuusrikoksesta (*poist.*), vapautetaan suorittamasta 180 päivää ylittävää osaa vankeusrangaistuksesta. Vapautuksesta päättää vankilanjohtaja.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 1991

**Jaakko Laakso**  
**Arja Ojala****Eila Rimmi****Anna-Liisa Kasurinen**  
**Aarno von Bell**

## II

Yhdyn valiokunnan mietintöön jätettyyn I vastalauseeseen muilta paitsi siviilipalveluksen kestoajan osalta. Siviilipalvelusaika ei saa olla päivissä mitattuna pitempi kuin pisin mahdollinen asepalvelusaika eli 330 päivää.

Siviilipalvelusta tulee pitää tasavertaisena vaihtoehtona asepalvelukselle. Ensisijainen kriteeri eri palvelusmuotoja vertailtaessa on mielestäni se aika, jonka palvelukseen astunut on estynyt elämään normaalia siviilielämää, joka pitää sisällään mahdollisuuden pitkäjännitteisiin valintoihin esimerkiksi työn tai opiskelun suhteen.

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 1991

**Tuija Maaret Pykäläinen**

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä 2. lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisena ja*

*että 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena lukuun ottamatta 3 §:ää, joka hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

3 §

*Siviilipalvelusaika*

Siviilipalvelusaika on 330 päivää.

## III

Valiokunnan enemmistö on hyväksynyt hallituksen esityksen n:o 149 siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta siten, että esitykseen sisältyvä toinen lakiehdotus on hyväksytty muuttamattomana ja esitykseen sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus lähes muuttamattomana.

Katson, että valiokunnan enemmistön hyväksymä mietintö siviilipalveluslaiksi merkitsisi siviilipalveluksen muodostumista kohtuuttomasti asevelvollisuuden normaalia suorittamista helpommaksi vaihtoehdoksi. Se ei ole perusteltavissa, sillä kansalaisvelvollisuutensa normaalilla tavalla varusmiespalvelun kautta suorittavat tulisi päinvastoin asettaa muita parempaan asemaan, turvaavathan he maamme alueellista koskemattomuutta ja tuovat tätä kautta uskottavuutta Suomen ulkopoliitikalle. Vahvan eettisen tai uskonnollisen vakaumuksen asevelvollisuuden suorittamista vastaan omaavilla nuorilla miehillä tulee toki olla mahdollisuus siviilipalveluun rauhan aikana, mutta korvaavan palvelun tulee olla kokonaisrasittavuudeltaan vähintäänkin asevelvollisuutta vastaava.

Valiokunnan enemmistö esittää, että siviilipalveluun pääsisi pelkästään tekemällä hake-

muksen, jonka jälkeen pääsy olisi automaattinen ilman vakaumuksen tutkimista kenenkään toimesta. Esitän, että hakemus tulee edelleenkin käsitellä kutsuntalautakunnan, sotilaspiirin päälikön tai työministeriön toimesta vakaumuksen todenperäisyyden ja riittävyuden tarkistamiseksi. Lisäksi haluan rajata palveluspaikat ja -tehtävät esitettyä suppeammin koskemaan vain maanpuolustusta, pelastuspalvelua ja terveydenhoitoa, sosiaalityötä sekä ympäristönsuojelua. Lisäksi palvelun tulee tapahtua yksinomaan kotimaassa lukuun ottamatta esimerkiksi urheilijoiden lyhyitä kilpailumatkakomennuksia. Palveluspaikkana ei voisi myöskään olla henkilön oma työpaikka tai siviilivirka tai -toimi.

Valiokunnan enemmistö esittää hallituksen esittämässä muodossa siviilipalvelusajan lyhentämistä nykyisestä 480 päivästä 395 päivään ja täydennyspalvelusajan supistamista 40 päivään. Esitän sen sijaan palvelusaikojen pitämistä ennallaan eli 480 päivässä ja 75 päivässä täydennyspalvelusajan ja nk. kertauspalveluksen osalta. Lisäksi en voi hyväksyä siviilipalvelusmiehille esitettyä säännönmukaista kahdeksan tunnin päivittäistä ja 40 tunnin viikoittaista työaikaa. Katson, että siviilipalvelus ei ole työ tai virka, jossa toimitaan työtuntien mukaan vaan kansa-

laisvelvollisuuden täyttämistä asevelvollisuuden tapaan. Työaika ei tähän sovellu, vaan työajan sanelee tehtävän täyttäminen tarpeen ja tilanteen mukaan.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä 2. lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisena ja  
että 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

## 1.

### Siviilipalveluslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

#### 1 luku

##### **Yleiset säännökset**

#### 1 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

#### 2 §

##### *Siviilipalveluksen sisältö*

Siviilipalveluksen sisältönä on yhteiskunnalle hyödyllinen *maanpuolustusta, väestönsuojelua, kansanterveystyötä, sosiaalihuoltoa tai ympäristönsuojelua palveleva työ, joka on hyödynnettävissä poikkeusoloissa. Siviilipalvelukseen sisältyy koulutus, jonka tarkoitus on antaa valmiudet työpalvelun suorittamiselle ja tukea maanpuolustusta väestönsuojelukoulutusta. Työpalvelu suoritetaan valtion siviilihallinnon ja kuntien tai kuntainliittojen tehtävissä, yliopistollisessa keskussairaalassa taikka ympäristönsuojeluun tai pelastusalaan liittyvissä tehtävissä kotimaassa. Siviilipalveluspaikkana ei voi kuitenkaan olla siviilipalvelusmiehen siviilivirka, -toimi tai työpaikka.*

(2 mom. poist.)

#### 3 §

##### *Siviilipalvelusaika*

Siviilipalvelusaika on 480 päivää.

Siviilipalvelusmies voidaan reserviin kuuluvien asevelvollisten kertausharjoitusten asemesta rauhan aikana kutsua tässä laissa tarkoitettuun palvelukseen yhteensä enintään 75 päivän ajaksi. (Uusi)

#### 4 ja 5 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

#### 2 luku

##### **Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen**

#### 6 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

#### 7 §

##### *Siviilipalvelushakemuksen käsittely*

*Hakemuksen käsittelee ja päätöksen siviilipalvelukseen määräämisestä tekee kutsuntojen yhteydessä kutsuntalautakunta ja muissa 6 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa sotilaspiirin päällikkö tai työministeriö.*

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

*Kutsuntalautakunnan, sotilaspiirin päällikön tai työministeriön tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea valittamalla muutosta kutsunta-asiaain keskuslautakunnalta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusasiain käsittelystä kutsunta-asiaain keskuslautakunnassa on muutoin voimassa, mitä asevelvollisuuslaissa on säädetty. (Uusi)*

*Asevelvollista, jonka asia on vireillä valitusasteessa, ei saa määrätä astumaan palvelukseen ennen kuin asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. (Uusi)*

## 8 ja 9 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 3 luku

**Vapauttaminen, lykkäys ja lomat siviilipalveluksen suorittamisesta**

## 10—14 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 4 luku

**Siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen**

## 15 §

*Palveluspaikat*

Siviilipalvelus suoritetaan:

- 1) valtion hallintoviranomaisen tai itsenäisen laitoksen palveluksessa;
  - 2) kunnan tai kuntainliiton taikka niiden yhteistoimintaelimen palveluksessa;
  - 3) yliopistollisessa keskussairaalassa.
- (2 mom. kuten valiokunnan mietinnön 3 mom.)

## 16—21 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 22 §

*Siviilipalvelusmiehen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus*

Siviilipalvelusmiehen on noudatettava palveluspaikan hänelle määräämää työaikaa. (*Poist*)  
(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

## 23 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 5 luku

**Kurinpito**

## 24 §

*Kurinpitorangaistukset*

Siviilipalvelusmiehelle, joka toimii vastoin siviilipalvelusvelvollisuuttaan tai laiminlyö sen,

voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään:

- 1) varoitus;
  - 2) päivärahan menetys;
  - 3) kiello poistua hänelle määrätystä oleskelupaikasta enintään 15 vuorokauden ajaksi.
- Päivärahan menetys voidaan määrätä enintään 30 päivältä. Samasta rikkomuksesta voidaan määrätä vain yhtä rangaistuslajia oleva kurinpit-  
torangaistus.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

## 25 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 6 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen**

## 26 ja 27 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 28 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

## 29—36 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 7 luku

**Täydennyspalvelus varusmiespalveluksen suorittaneelle**

## 37 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 38 §

*Täydennyspalvelusaika*

Täydennyspalvelusaika on enintään 75 päivää.

## 39—44 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 8 luku

**Rekisterit ja tietosuojat**

## 45—51 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 9 luku

**Muutoksenhaku**

52—58 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 10 luku

**Erityisiä säännöksiä**

59 §

(Kuten hallituksen esityksen 58 §)

60—65 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

## 11 luku

**Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

66 ja 67 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

68 §

*Lain soveltaminen aikaisemman lain nojalla  
siviilipalvelukseen (poist.) määrättyyn*

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

(2 ja 3 mom. *poist.*)

69 ja 70 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

---

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 1991**Tina Mäkelä**

EDUSKUNNAN  
TYÖASIAINVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä

3 päivänä joulukuuta 1991

Lausunto n:o 3

*Puolustusvaliokunnalle*

Eduskunta on lähettäessään 5 päivänä marraskuuta 1991 hallituksen esityksen n:o 149 siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta puolustusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa puolustusvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Eeva-Liisa Hiltunen työministeriöstä, hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Matti Lahti oikeusministeriöstä, kehitysyhteistyöneuvos Heikki Eskonheimo ulkoasiainministeriöstä, asessori Kalervo Artema pääesikunnasta, ylijohtaja K. J. Lång vankeinhoitolaitoksesta, lakimies Hannu Saari sosiaali- ja terveyshallituksesta, väestönsuojelujohtaja Kalevi Iskanius Helsingin kaupungin pelastuslaitoksesta, toiminnanjohtaja Kai Artes Aseistakieltäytyjäliitosta ja toiminnanjohtaja Folke Sundman Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksesta.

**Hallituksen esitys**

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että aseetomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annettu laki, jota on muutettu väliaikaisesti vuoden 1991 loppuun, korvataan pysyvällä siviilipalveluslailla. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annettua lakia.

Ne, joita vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnonasiat estävät suorittamasta asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, voisivat rauhanaikana sen asemesta suorittaa siviilipalvelusta, ilman että siviilipalvelukseen hakeutuvan vakaumusta tutkittaisiin. Siviilipalvelusajaksi ehdotetaan 395 päivää. Siviilipalvelusmiehillä ei olisi kertausharjoituksia vastaavaa palvelusta.

Varusmiespalveluksensa suorittaneilla siviilipalvelukseen hakeutuneilla olisi tietyin edellytyksin velvollisuus osallistua täydennyspalvelukseen.

Esityksen tarkoituksena on luoda perusta siviilipalveluksen kehittämiseksi itsenäisenä palvelusmuotona. Siviilipalvelukseen liittyvät asiat keskitettäisiin työministeriöön. Siviilipalveluksen suorittaminen laajennettaisiin nykyisten palveluspaikkojen lisäksi muun muassa kirkon tehtäviin ja eräisiin yleishyödyllisiin yksityisoikeudellisiin yhteisöihin. Vankeusrangaistus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vastaisi puolta jäljellä olevasta palvelusajasta. Täydennyspalveluksesta kieltäytymisestä voitaisiin tuomita sakorangaistus.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1992 alusta.

**Valiokunnan kannanotot**

Hallituksen esityksen tavoitteena on kehittää siviilipalvelua itsenäisenä palvelusmuotona ja esityksessä on luovuttu periaatteesta, jonka mukaan yhdenvertaisuus olisi toteutettavissa soveltamalla siviilipalvelusmiehiin suoraan samoja sääntelyjä kuin varusmiehiin. Väliaikaislaissa toteutettu siviilipalvelusasioiden hajauttaminen eri ministeriöille ei ole hallituksen esityksen perustelujen mukaan toiminut, vaan seurauksena on ollut aikaisempaa byrokraattisempi ja jäykempi järjestelmä, joka on osoittautunut hallinnollisesti ja taloudellisesti epätarkoituksenmukaiseksi. Valiokunta pitää myönteisenä hallituksen esityksen tavoitetta kehittää siviilipalvelua itsenäisenä palvelusmuotona ja katsoo, että siviilipalvelukseen liittyvien asioiden keskittäminen työministeriöön on perusteltua.

Hallituksen esityksen perusteluissa on selvitetty niitä Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten määräyksiä ajatuksen, omantunnon ja

uskonnon vapaudesta, joille voidaan asettaa vain yleisen turvallisuuden, järjestyksen, terveyden tai moraalin taikka muiden perusoikeuksien ja -vapauksien suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Sopimukset sisältävät myös syrjintäkiellon. Lisäksi hallituksen esityksen perusteluissa on selvitetty Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan neuvoston elimissä annettuja suosituksia, joiden mukaan asestakieltäytyjille järjestettävän vaihtoehtoisen palvelun tulee olla siviililuonteista ja yleishyödyllistä eikä rangaistuksenluonteista.

Palvelusajan pituuden määrittäminen 395 päiväksi voi edelleen johtaa siihen, että Suomeen kohdistuu kritiikkiä kansainvälisissä ihmisoikeuselimissä sillä perusteella, että siviilipalvelusajan pituutta verrattuna lyhimpään ja keskimääräiseen asevelvollisuusaikaan pidettäisiin rangaistuksenomaisena. Valiokunta toteaa, että 395 päivän siviilipalvelusaika on yksi Euroopan lyhimmistä. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että hallitus seuraa kansainvälisten sopimusten tulkinnessa tapahtuvaa kehitystä.

Lakiehdotuksen 1 §:n mukaan asevelvollinen vapautetaan asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta. Näin ollen rauhan ajan siviilipalvelusmiehet voitaisiin määrätä asevelvollisuuslain nojalla aseelliseen palveluun sodan aikana. Valiokunnan mielestä on selvitettävä, millaisiin tehtäviin siviilipalvelusmiehiä voidaan tarkoituksenmukaisesti ja Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita kunnioittaen sodan aikana käyttää.

Nyt voimassa olevassa väliaikaislaissa edellytetään, että asevelvollisella on uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnonsyyt, jotka estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuttaan aseellisessa palveluksessa. Hallituksen esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa ei enää ehdoteta edellytettäväksi joko uskonnollista tai eettistä vakaumusta. Valiokunta katsoo kuitenkin, että on perusteltua edelleen edellyttää, että asevelvollisella on joko uskonnollinen tai eettinen vakaumus, ja ehdottaa, että lakiehdotuksen 1 §:ään tehtäisiin tätä tarkoittava muutos.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan maanpuolustamista on esityksessä tulkittu laajasti niin, että sen on katsottu tarkoittavan siviilipalveluksessa esimerkiksi pyrkimystä rauhan edistämiseen, kansainvälistä vastuuntuntoa, ympäristönsuojelua ja käytännön kansalaisvalmiuksien kehittämistä. Valiokunta pitää tärkeä-

nä ja tarkoituksenmukaisena, että siviilipalvelusta toteutettaessa nämä sisällölliset tavoitteet otetaan huomioon niin siviilipalvelusmiesten koulutusta kuin työpalvelupaikkojakin järjestettäessä.

Useissa Euroopan maissa on mahdollista suorittaa siviilipalvelus työskentelemällä kehitysmaissa esimerkiksi kaksi vuotta. Valiokunnan käsityksen mukaan olisi siviilipalvelukselle asetettujen sisältötavoitteiden kannalta hyvin luonnollista, että työpalvelun voisi suorittaa myös kehitysaputehtävissä ulkomailla. Valiokunta ehdottaakin, että mahdollisuudet ottaa Suomessa käyttöön esimerkiksi Tanskan mallin mukainen järjestelmä siviilipalvelun suorittamisesta kehitysyhteistyötehtävissä ulkomailla selvitettäisiin.

Lakiehdotuksen 15 §:n mukaan siviilipalvelus on mahdollista suorittaa myös kirkon tai yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön palveluksessa. Mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus kirkon tai yleishyödyllisten yhteisöjen palveluksessa helpottaa valiokunnan käsityksen mukaan merkittävästi yhteiskunnan kannalta hyödyllisten ja mielekkäiden sekä siviilipalvelusmiesten vakaumusta kunnioittavien palvelupaikkojen järjestämistä ja on siviilipalvelun sisällöllisten tavoitteiden toteutumisen kannalta tärkeä.

Lakiehdotuksen 15 §:n perusteluissa on todettu, että asetuksella on tarkoitus rajata puolueet, työntekijä- ja työnantajajärjestöt sekä välittömästi taloudellista etua osallisilleen tavoittelevat yhteisöt pois niiden yleishyödyllisten yhteisöjen piiristä, joiden palveluksessa siviilipalvelus voidaan suorittaa. Valiokunta katsoo, että kyseinen säännös olisi epäselvyyksien välttämiseksi perusteltua sisällyttää lakiehdotukseen ja selvittää samalla, voidaanko muiden yhteisöjen ja säätiöiden yleishyödyllisyys varmistaa jollakin joustavammalla tavalla kuin edellyttämällä kaikkien yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden luettelamista asetuksessa.

Perusteet, joilla lakiehdotuksen 12 ja 40 §:n mukaan voidaan myöntää lykkäystä siviilipalvelusvelvolliselle tai täydennyspalvelusvelvolliselle palvelun suorittamisesta, on kirjoitettu varsin eri tavoin. Valiokunta katsoo, että perusteiden erillaisuus on eräiltä osin epä johdonmukaista, ja ehdottaa, että säännöksiä muutettaisiin siten, että perusteet olisivat mahdollisimman yhteneväiset. Työnantajan intressit tulee kuitenkin täydennyspalvelusvelvollisen kohdalla ottaa erityisesti huomioon.

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta esittää kunnioittaen lausuntonaan,

*että 1. lakiehdotuksen 1 § hyväksyttiin näin kuuluvana:*

### 1 §

#### *Siviilipalvelusvelvollisuus*

Asevelvollinen, joka vakuuttaa uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvien vaka-

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Nordman sekä jäsenet Häkämies, Koistinen, Komi, Kuittinen, Laitinen (osittain), P. Leppänen, Morri, Mäkipää (osittain),

vien omantunnonsyiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (452/50) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

Lisäksi valiokunta esittää,

*että puolustusvaliokunta mietintöönsä laatiessaan muutoin ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.*

Nikula (osittain), Rimmi, J. Roos, Taina, Takala, Viljamaa ja Viljanen sekä varajäsenet Ala-Harja (osittain), Hiltunen (osittain) ja Koskinen (osittain).

## Eriäviä mielipiteitä

### I

Hallituksen esitys siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta ei merkitse vielääkään siviilipalvelusmiesten yhdenvertaista kohtelua aseellista varusmiespalvelua suorittaviin nähden. Esityksen myönteisenä piirteenä on tavoite kehittää siviilipalvelua itsenäisenä palvelumuotona ja siviilipalvelusasioiden keskittäminen työministeriöön.

Hallituksen esityksen myönteisiin piirteisiin kuuluu kiistatta myös arvio Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten määräyksistä, jotka sääntelevät omantunnon- ja uskonnonvapautta sekä syrjinnänkieltoa. Perusteluissa mainitaan myös YK:n ja EN:n elinten suositukset siitä, että aseistakieltäytyjille järjestettävän vaihtoehtoisen palvelun tulisi olla siviililuonteista ja yleishyödyllistä ja että se ei saisi olla rangaistuksenluonteista.

Käsityksemme mukaan laki olisi nyt tullut kirjoittaa niin, että siviilipalvelusmiesten palvelusaika olisi lyhennetty 360 vuorokauteen, mikä olisi asettanut siviilipalvelusmiesten palvelusajan lähemmäksi varusmiesten palvelusaikaa. Edelleenkin hallituksen esityksen mukaista 395 vuo-

rokauden siviilipalvelusaikaa voidaan arvostella ihmisoikeusnäkökulmasta ja arvioida, että kyseessä on rangaistus oman vakaumuksensa noudattamisesta. Tässä vaiheessa olisi myös ollut aiheellista kytkeä siviilipalvelusmiesten palvelusajan pituus niihin muutoksiin, joita lainsäädännössä toteutetaan varusmiesten palvelusajan pituuteen nähden.

Lakiehdotuksen 1 §:n mukaan asevelvollinen vapautetaan asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta. Näin ollen rauhan ajan siviilipalvelusmiehet voitaisiin määrätä asevelvollisuuslain nojalla aseelliseen palveluun sodan aikana. Asiantuntijakuulemisten perusteella katsomme, että sotilaallisesti koulutamattomien siviilien määräämisen aseellisiin tehtäviin voidaan katsoa loukkaavan Suomen ihmisoikeusvelvoitteita ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sääntöjä, joten valiokunnan olisi tullut poistaa lakiesityksen 1 §:stä maininta siitä, että asevelvollisen omantunnon syyt voivat painavasti vaikuttaa vain rauhan aikana hänen vapauttamiseensa varusmiespalvelusta. Erityisesti tulisi tässä vaiheessa selvittää se, millaisia rajoituksia Suomea sitovien ihmisoikeussopi-

musten määräykset asettavat siviilipalvelusmiesten sodan ajan palvelun sisällölle.

Hallituksen esityksen perusteluissa maanpuolustukseen on katsottu siviilipalveluksessa kuuluvan pyrkimys rauhan edistämiseen, kansainvälinen vastuuntunto, ympäristönsuojelu ja käytännön kansalaisvalmiuksien kehittäminen. Näiden oikeana pidettävien tavoitteiden tulisi mielestämme ilmetä myös siviilipalvelusta toteutettaessa erityisesti siviilipalvelusmiesten koulutusta ja työpalvelupaikkoja järjestettäessä.

Useissa Euroopan maissa on mahdollista suorittaa siviilipalvelus työskentelemällä kehitysmaissa esimerkiksi kaksi vuotta. Edellä esitettyjen siviilipalveluksen yleistavoitteiden kannalta olisi luontevaa mahdollistaa siviilipalvelun suorittaminen myös kehitysaputehtävissä. Esitämme, että mahdollisuudet ottaa Suomessa käyttöön esimerkiksi Tanskan mallin mukainen järjestelmä siviilipalvelun suorittamisesta kehitysyhteistyötehtävissä selvitettäisiin.

Ensimmäisen lakiehdotuksen 15 §:n mukaan siviilipalvelus on mahdollista suorittaa myös kirkon tai yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön palveluksessa. Mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus kirkon tai yleishyödyllisten yhteisöjen palveluksessa helpottaa käsityksemme mukaan merkittävästi yhteiskunnan kannalta hyödyllisten ja siviilipalvelusmiesten vakaumusta kunnioittavien palveluspaikkojen järjestämistä ja on siviilipalvelun sisällöllisten tavoitteiden toteutumisen kannalta tärkeä.

Katsomme, että yhteisöjen ja säätiöiden yleishyödyllisyys tulee voida varmistaa jollakin joustavammalla tavalla kuin edellyttämällä kaikkien yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden luettelamista asetuksessa ja esitämme näin ollen tätä tarkoittavan muutoksen tekemistä ensimmäisen lakiehdotuksen 15 §:ään.

Lisäksi esitämme ensimmäisen lakiehdotuksen 37—44 §:n poistamista, koska mielestämme on täysin epätarkoituksenmukaista luoda kertausharjoituksiin kutsutuille, varusmiespalveluksensa jo suorittaneille, jotka omantunnon syistä hakevat vapautusta kertausharjoituksista, erityinen täydennyspalvelusvelvollisuus. Epätarkoituksenmukaista se on jo senkin vuoksi, että nykyinen kertausharjoituskäytäntö lähtee siitä, että harjoitukseen kutsutun ilmoitusta työesteestä säännönmukaisesti uskotaan ja näin suuri joukko jää saapumatta harjoituksiin vuosittain, koska heillä on ollut työ- tai opiskelueste. Vastaisuudessa siis vain niitä kertausharjoituksiin satunnaisesti valikoituneita ”rangaistaisiin” ylimääräisellä täydennyspalveluksella, jotka ilmoittaisivat rehellisesti, etteivät he halua osallistua aseellisiin kertausharjoituksiin. Tämä ei ole mielestämme oikein.

Edellä esitetyn perusteella katsomme,

*että valiokunnan olisi tullut lausuntoon esittää*

*1. lakiehdotuksen hyväksymistä näin kuuluvana:*

## 1.

## Siviilipalveluslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

### 1 luku

#### **Yleiset säännökset**

##### 1 §

#### *Siviilipalvelusvelvollisuus*

Asevelvollinen, joka vakuuttaa (*poist.*) vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnon- syiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (452/50) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta (*poist.*) ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

### 2 §

#### *Siviilipalveluksen sisältö*

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaalihuolto- tai terveydenhuoltoalalla, opetus- tai kulttuurialalla taikka ympäristönsuojeluun tai *rauhan- ja kehitysyhteistyöhön* liittyvissä tehtävissä.

### 3 §

#### *Siviilipalvelusaika*

Siviilipalvelusaika on 360 päivää.

## 4 ja 5 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 2 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen**

## 6—9 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 3 luku

**Vapauttaminen, lykkäys ja lomat siviilipalveluksen suorittamisesta**

## 10—14 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 4 luku

**Siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen**

## 15 §

*Palveluspaikat*

Siviilipalvelus suoritetaan:

(1—3 kohta kuten valiokunnan lausunnossa)

4) (*poist.*) suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa, *taikka*5) *valtion tai muun julkisen tai yleishyödyllisen yksityisen yhteisön tai säätiön kehitysyhteistyö-tehtävissä.**Edellä kohdissa 3—5 mainittuihin tehtäviin sekä siviilipalvelukseen ulkomaille palvelusvelvollinen voidaan määrätä vain hänen suostumuksellaan.*

(3 mom. kuten 2 mom. valiokunnan lausunnossa)

## 16 §

*Siviilipalveluksen järjestäminen*

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

*Siviilipalveluksen suorittamisesta muualla kuin Suomessa säädetään asetuksella.*

## 17—19 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 20 §

*Siviilipalvelusmiehen ylläpito ja etuudet*

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Päivärahaa ei suoriteta niiltä täysiltä vuorokausilta, *joita ei lasketa palvelusajaksi.*

(3 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

## 21—23 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 5 luku

**Kurinpito**

## 24 ja 25 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 6 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen**

## 26 §

*Siviilipalvelusrikos*

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta siviilipalvelukseen, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, hänet on tuomittava *siviilipalvelusrikoksesta* vankeuteen ajaksi, joka vastaa *enintään* puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. Vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Vankeutta voidaan tuomita vähemmän kuin rikoslain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetty vähimmäisaika.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

## 27—36 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 7 luku

## Otsikko ja 37—44 §

*(Poist.)***Rekisterit ja tietosuoja**

## 37—43 §

(Kuten 45—51 § valiokunnan lausunnossa)

## 8 luku (9 luku)

**Muutoksenhaku**

44—49 §

(Kuten 52—57 § valiokunnan lausunnossa)

## 9 luku (10 luku)

**Erityisiä säännöksiä**

50—56 §

(Kuten 58—64 § valiokunnan lausunnossa)

## 10 luku (11 luku)

**Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

57 ja 58 §

(Kuten 65 ja 66 § valiokunnan lausunnossa)

## 59 (67) §

*Lain soveltaminen aikaisemman lain nojalla siviilipalvelukseen määrättyyn*

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Siviilipalvelusta vähintään 360 päivää suorittanut siviilipalvelusmies vapautuu palveluksesta lain tullessa voimaan ja hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa katsotaan päättyneeksi.

## 60 §

(Kuten 68 § valiokunnan lausunnossa)

## 61 (69) §

*Vankeusrangaistusten lyhentäminen*Henkilö, joka on tuomittu ennen tämän lain voimaan tuloa siviilipalveluksen välttämiseksi tai siviilipalvelusmiehen kuuliaisuusrikoksesta (*poist.*), vapautetaan suorittamasta 180 päivää ylittävää osaa vankeusrangaistuksesta. Vapautuksesta päättää vankilanjohtaja.

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1991

**Pekka Leppänen****Eila Rimmi****Paavo Nikula****II**

Vaikka ehdotus siviilipalveluslaiksi merkitseekin jo valiokunnan esittämässä muodossa selkeää parannusta nykyiseen tilanteeseen, ei valiokunnan ehdotusta voida kaikin osin pitää yksilöiden vakaumusta kunnioittavana ja siviilipalvelun sisällöllisen kehittämisen tarpeita vastaavana.

Säännös, jonka mukaan asevelvolliset, joita vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnonsyyt estävät suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan aseellisesta palveluksesta vain rauhan aikana, ei ole perusteltu.

Asiaa tulisi mielestämme tarkastella sekä yksilöiden omantunnonvapauden, ihmisoikeusvelvoitteiden että sotilaallisten syiden kannalta. Mikään näistä seikoista ei puolla sitä, että henkilö, jolla on voimakas vakaumus, joka estää häntä osallistumasta sotilaalliseen maanpuolustukseen, voitaisiin edes sodan aikana määrätä aseelliseen palvelukseen.

Tällainen määräys epäilemättä loukkaisi suuren siviilipalveluksen valinneen henkilön vakaumusta ja voisi aiheuttaa tarpeettomia moraalisia ristiriitoja kriisiolosuhteissa. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaan sellaisten henkilöiden määrääminen aseelliseen palvelukseen, joilla ei ole sotilaskoulutusta, on arveluttavaa. Siviilipalveluksen suorittaneet eivät myöskään jäisi sodan aikana tärkeiden palvelusvelvollisuuksien ulkopuolelle, vaan heidän velvollisuutensa osallistua muuhun kuin sotilaalliseen maanpuolustukseen määräytyisi puolustustilalain, valmiuslain ja väestönsuojelulain mukaan. Heidän panoksensa saadaan kriisitilanteessa ja mahdollisen sodan aikana käyttöön, joka olisi sekä yhteiskunnan että heidän itsensä kannalta mielekäs ja hyödyllinen.

Tämän vuoksi sanat ”rauhan aikana” tulisi poistaa lakiehdotuksen 1 §:stä.

Nykyistä 480 päivän palvelusaikaa on kansainvälisissä ihmisoikeuselimissä pidetty suoras-

taan syrjivänä. Samoin Amnesty International on katsonut siviilipalveluksesta sen rangaistuksenluonteisen keston vuoksi kieltäytyvät mielipidevangeiksi.

Euroopan ihmisoikeustoimikunta ja -tuomioistuimien ovat katsonneet, että sellainen eurooppalainen keskitaso, jossa siviilipalvelun kesto on noin kolmanneksen pidempi kuin asepalvelus, on ihmisoikeussopimuksen kannalta hyväksyttävä. Nyt laissa ehdotettu 395 päivän palvelusaika on kaksi kolmannesta pidempi kuin varusmiespalveluksen normaali kesto. Näin ollen uuttakin siviilipalveluslakia voitaisiin pitää syrjivänä. Valiokunnalle annettujen asiantuntijalausuntojen valossa 360 päivän palvelusaika, joka tosin sekin on 50 prosenttia pidempi kuin normaali varusmiespalvelus, täyttäisi ihmisoikeussopimuksen vaatimukset.

Tämän vuoksi katsomme, että siviilipalvelusajan tulisi olla 360 päivää. Noin vuoden mittainen palvelu on myös nuorten työ- ja opiskelusuunnitelmien toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisempi kuin ehdotettu 13 kuukauden palvelusaika.

Katsomme, että palvelusta tulisi voida suorittaa tiettyjen edellytysten täytyessä myös valtion,

kirkon tai yleishyödyllisten järjestöjen järjestämissä kehitysyhteistyötehtävissä ulkomailla. Tämä olisi perusteltua siviilipalveluksen luonteesta vuoksi. Kehitysyhteistyöpalvelu on kansainvälisyyttä ja positiivista rauhaa edistävää palvelua, johon myös siviilipalvelusmiesten tulisi voida osallistua. Tämä kuitenkin edellyttäisi sitä, että kehitysyhteistyöpalveluun määrättävien henkilöiden tulisi omata jo valmiiksi riittävä koulutus ja riittävät perusvalmiudet näihin tehtäviin. Näin voitaisiin varmistua siitä, että kehitysyhteistyötehtävissä suoritettu siviilipalvelus todella on hyödyllistä sekä järjestäjälleen että vastaanottajalleen kannalta.

Tästä syystä katsomme, että lain 15 §:ään olisi sisällytettävä säännös, joka mahdollistaa siviilipalveluksen suorittamisen myös kehitysyhteistyötehtävissä ulkomailla. Samalla vastaava lisäys tarvitaan myös lain 16 §:n 2 momenttiin.

Edellä esitetyn perusteella katsomme,

*että valiokunnan olisi tullut lausuntoon esittää*

*1. lakiehdotuksen hyväksymistä näin kuuluvana:*

## 1.

## Siviilipalveluslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

### 1 luku

#### **Yleiset säännökset**

#### 1 §

#### *Siviilipalvelusvelvollisuus*

Asevelvollinen, joka vakuuttaa (*poist.*) vaikaumukseen perustuvien vakavien omantunnon- syiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (452/50) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta (*poist.*) ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

#### 2 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

### 3 §

#### *Siviilipalvelusaika*

Siviilipalvelusaika on 360 päivää.

#### 4 ja 5 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

### 2 luku

#### **Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen**

#### 6—9 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 3 luku

**Vapauttaminen, lykkäys ja lomat siviilipalveluksen suorittamisesta**

10—14 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 4 luku

**Siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen**

15 §

*Palveluspaikat*

Siviilipalvelus suoritetaan:

(1—2 kohta kuten valiokunnan lausunnossa)

3) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan taikka niiden seurakunnan tai yhteistoimintaelimen palveluksessa, *(poist.)*

4) asetuksella säädettyä suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa, tai

5) valtion, julkisoikeudellisen yhdistyksen, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon, ortodoksisen kirkkokunnan tai asetuksella säädettyä suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön järjestämissä kehitysyhteistyötehtävissä ulkomailla.

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

16 §

*Siviilipalveluksen järjestäminen*

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Siviilipalvelus suoritetaan Suomessa lukuun ottamatta mahdollisia lyhyehköjä komennusmatkoja ulkomaille ja 15 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja kehitysyhteistyötehtäviä ulkomailla.

17—23 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 5 luku

**Kurinpito**

24 ja 25 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 6 luku

**Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen**

26—36 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 7 luku

**Täydennyspalvelus varusmiespalveluksen suorittaneelle**

37—44 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 8 luku

**Rekisterit ja tietosuojat**

45—51 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 9 luku

**Muutoksenhaku**

52—57 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 10 luku

**Erityisiä säännöksiä**

58—64 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

## 11 luku

**Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

65 ja 66 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

67 §

*Lain soveltaminen aikaisemman lain nojalla siviilipalvelukseen määrättyyn*

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Siviilipalvelusta vähintään 360 päivää suorittanut siviilipalvelusmies vapautuu palveluksesta lain tullessa voimaan ja hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa katsotaan päättyneeksi.

68 §  
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

69 §  
*Vankeusrangaistusten lyhentäminen*  
Henkilö, joka on tuomittu ennen tämän lain

voimaan tuloa siviilipalveluksen välttämisestä tai siviilipalvelusmiehen kuuliaisuusrikoksesta yli 180 päivän pituiseen vankeusrangaistukseen, vapautetaan suorittamasta 180 päivää ylittävää osaa vankeusrangaistuksesta. Vapautuksesta päättää vankilanjohtaja.

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 1991

**Jukka Roos**

**Marja-Leena Viljamaa**

**Johannes Koskinen**

**Reijo Laitinen**

**Reijo Lindroos**

